

LA PERCEPCIÓ DE LA TASCA EDUCATIVA ENTRE EDUCADORS I EDUCADORES DE L'EDUCACIÓ EN EL LLEURE

Berta Ferran Segura

Universitat de Girona 2014

Resum

L'educació en el lleure pot aportar nombrosos beneficis com a agent educatiu dins de la societat a través de la seva metodologia vivencial i de la transmissió de valors. Malgrat tot, fins a quin punt els educadors i educadores són conscients d'aquesta tasca educativa i funció pedagògica?

Aquesta pregunta és el punt de partida de la recerca realitzada sobre l'anàlisi de la percepció de la tasca educativa que es fa a les entitats de lleure d'arreu de Catalunya, les diferències que s'observen i les visions institucionals, dels moviments i dels mateixos educadors i educadores dels esplais i caus. L'estudi parteix d'una investigació en la qual s'han utilitzat entrevistes amb el representant d'un moviment d'esplais i amb la tècnica de la regidoria de lleure i joventut d'un ajuntament, enquestes a educadors i educadores d'arreu del territori i grups de discussió entre monitors i monitores i caps.

L'estudi realitzat ens mostra alguns reptes de futur de l'educació en el lleure per donar resposta a necessitats latents de la societat. També per a posar-lo en consideració com un agent educatiu important, i per a proposar una tasca conjunta entre l'administració, les pròpies entitats i la comunitat; per tal d'enfortir l'educació en el lleure en el nostre territori.

Paraules clau:

educació en el lleure, infants i adolescents, valors , model pedagògic.

Abstract

The education in leisure time can contribute important advantages as an education based on experiential methodology and on values. However, how aware are the educators of this educative task and its repercussion?

This question is the starting point of the research based on the analysis of the perception of this educative task in the different leisure time organizations in Catalonia, the possible differences and institutional views of the movements and of the educators from groups of leisure education. This investigation has been based interviews to the manager of one of the leisure time education movement and with the specialist on leisure time and youth, surveys to educators and also a discussion group formed by educators in the leisure time.

The study shows some of the future challenges in this kind of education to give an answer to the latent needs in our society and also to be recognized as an important kind of education. The aim of this study is also the proposal of the unification of the administration, the leisure time entities and the community in order to reinforce this education in our territory.

Key words:

leisure education, children and adolescents, values, educational model.

Actualment vivim en una societat on el temps lliure molts cops es destina a l'oci. Una de les ofertes cada cop més extensa per omplir aquest temps lliure encarat als infants i joves és l'educació en el lleure.

L'educació en el lleure pretén convertir el temps lliure amb un temps educatiu i així convertir-se en un altre agent educacional de l'entorn.

Vol crear espais on els infants i joves siguin els mateixos protagonistes de l'acció, on a través del grup i de les seves experiències construeixin les seves pròpies creences i identitat. Tot això enfocat des d'una perspectiva crítica, de desenvolupament integral i des d'una acció educativa que busca fer petits canvis a l'entorn encarats cap a una transformació social.

L'educació en el lleure pretén transmetre uns valors, entre els més importants, el respecte, la igualtat i la democràcia per a crear persones amb una visió global que faci petits canvis per a millorar com a persona, com a grup i per tant per a transformar l'entorn i ser un motor generador de canvis socials.

Per a fer possible tot això cal que des de les entitats d'educació en el lleure hi hagi persones voluntàries que s'encarreguin de fer una tasca pedagògica de qualitat i promoguin l'educació com un dret per a l'infant i el jove i com una manera d'entendre i viure en societat.

Naixement del temps lliure i l'oci

Amb el desplegament de l'estat del benestar als països occidentals és comença a articular un cos teòric de l'educació que anava més enllà de la institució escolar (Morata i Garreta, 2012). Durant el segle XX va néixer i créixer la pràctica de l'educació en el lleure inspirada en les pedagogies renovadores i l'escola nova. Tal com comenten Trilla i Puig (1985) amb els nous sistemes econòmic-polítics es redefineix el concepte de l'oci i apareix el treball, el temps de no treball i el temps dedicat a l'oci.

Centrant-nos més en l'educació en el temps lliure, l'antecedent més clar i directe de l'educació en el lleure és Baden Powell que el 1908 va esdevenir el màxim representant de l'escoltisme britànic i quatre anys més tard de l'escoltisme mundial. Va proposar *l'escoltisme per a nois* (1908), a partir de l'experiència d'un campament juvenil que transmetia l'educació integral en el lleure basada en una pedagogia que fomentava l'exploració de l'entorn, l'ajuda dels altres i el treball en equip.

Cap als anys vint neix la sociologia de l'oci als Estats Units. A través d'un experiment que es fa a un poble anomenat Minddletown, neix la concepció de l'oci com un aspecte que

configura la manera de viure. A partir d'aquí, es comença a estendre per Europa i la Unió Soviètica.

A partir dels anys cinquanta comença a observar-se l'augment del nivell de vida així com una nova posició que agafa el temps lliure: convertir-se en temps de consum personal relacionat amb un fort valor econòmic (Trilla i Puig, 1985).

A Europa l'estudi de l'oci comença després de la segona guerra mundial de la mà de dos autors molt destacats: Friedmann i Dumazedier.

L'aportació de Friedman, segons Trilla i Puig (1985) parteix d'una visió de l'oci com a compensació del treball on els treballadors busquen en l'oci la seva llibertat i el seu activisme.

D'altra banda, Dumazeider, defineix l'oci com a "*un conjunt d'ocupacions a les quals l'individu pot lliurar-se de manera totalment voluntària, sigui per descansar, divertir-se, desenvolupar la seva informació o formació desinteressada, i la participació social voluntària, després d'haver-se alliberat de les seves obligacions professionals, familiars i socials*" (Trilla i Puig, 1985).

D'aquesta definició de Dumazedier en sorgeix el plantejament de les tres D: descans, diversió i desenvolupament (Ventosa, 1998). També s'incorpora la visió de l'oci com un temps educatiu, cosa molt significativa en la creació del concepte de l'oci.

Troblem nombroses definicions de la paraula oci i observem que totes es regeixen per unes característiques comunes que ens comenten Trilla i Puig (1985) considerades importants d'esmentar:

- L'oci és desenvolupa en el temps alliberat o de no treball
- L'oci satisfà necessitats personals
- Trobar un plaer o gaudir de l'activitat
- Transfons educatiu

Els mateixos autors comenten una classificació de l'oci en quatre apartats que són interessants de destacar; l'oci relacionat amb l'activitat corporal, les activitats pràctiques

La percepció de la tasca educativa entre educadors i educadores de l'educació en el lleure

Copyleft: Berta Ferran Segura

que requereixen activitat manual, les activitats culturals i les activitats de caràcter social o col·lectiu.

Cal tenir en compte que com ens diuen Trilla i Puig (1985), a l'oci se li atribueix una doble missió; el fet d'educar en el temps lliure (com a àmbit temporal) i el d'educar pel temps lliure (amb finalitat educativa).

Per a centrar-nos encara més en l'àmbit que es vol abordar en aquest article, cal parlar de l'oci en els espais i caus. Aquests són un micro medi de l'oci que treballen a l'àmbit social i cultural i desenvolupen una gran tasca pedagògica (Trilla i Puig, 1985).

Els espais i caus, a través de la gran disponibilitat personal dels educadors i educadores, volen evitar convertir el seu temps educatiu en un espai d'obligació social i convertir-lo en un espai de transmissió de valors i de resposta a les necessitats i interessos dels infants i adolescents.

La metodologia i els valors de l'educació en el lleure

L'educació en el lleure és un dret bàsic dels infants, un activador de xarxes de relació i ciutadania i un agent educatiu que treballa la dimensió crítica de l'acció educativa (Morata i Garreta, 2012).

Està constituït per una sèrie de valors que tenen a veure amb crear espais de diàleg i reflexió i en crear climes de desenvolupament integral dels infants i joves. També en la transmissió de valors que tenen a veure amb una societat igualitària, democràtica i compromesa. I molts cops encarades a una acció de transformació social.

Per a treballar aquests valors s'usen un conjunt de metodologies pròpies de l'educació en el lleure tot i que poc definides. El primer element a tenir en compte és el contacte humà que ve determinat pels educadors i pel grup. En aquesta vivència comuna és on es produeix la relació educativa. Es treballa des de la relació i el vincle entre educador i educand, aquí neix la importància de la funció de l'educador, de les seves actituds, habilitats i valors, l'estil comunicatiu que usa i els climes que genera. S'usa la relació educativa com una eina on se segueixen principis com els de respecte mutu, qualitat, sensibilitat, entusiasme, coherència, tolerància i reciprocitat.

En segon lloc trobem la intencionalitat. Per què el contacte humà es consideri educatiu hi ha d'haver una intencionalitat si no és així podrà ser de caràcter formatiu però no educatiu. L'educació en el lleure no és fruit d'una casualitat, per això té uns objectius i finalitats que constitueixen aquesta intencionalitat. L'acció educativa comporta unes fases de treball: en primer lloc, l'estructura educativa, és a dir, el plantejament d'objectius i mitjans educatius i en segon lloc la infraestructura educativa, entesa com la planificació i organització de projectes i activitats (CCCCCE, 1997).

Com ens diuen la CCCCCE (1997) hem d'entendre l'educació com a un procés que té en compte totes les capacitats de l'educand i fa possible el creixement i desenvolupament de la personalitat de l'infant i/o jove.

També s'entén l'educació en el lleure com a una educació integral per a facilitar l'adquisició d'actituds i d'hàbits que difícilment s'experimenten en altres marcs més normatius. A través d'actuacions que tenen en compte el context social i l'espai temporal que limita el lleure, per a aportar una experiència significativa.

Per tal de dur a terme aquesta educació integral, l'educació en el lleure segueix els postulats de Dewey segons el qual s'aprèn fent, és a dir, a través de les experiències i vivències. Hem d'entendre la importància de què els infants aprenguin a través de l'experiència vivencial i la participació: " Ils développent une acception de l'apprentissage fondé sur l'expérience, sur la plongée dans le réel et surtout, sur la participation dans l'élaboration de savoirs" (Camus 2012).

Una altra dels valors de l'educació en el lleure és el fet de crear xarxes per a augmentar la participació ciutadana i el desenvolupament comunitari. També cal tenir en compte la funció social que té com a finalitat l'enfortiment d'un model de societat basat en la responsabilització, la cohesió i la participació social (Ruiz de Gauna, 2012).

La pedagogia del joc és una metodologia essencial que s'usa en l'educació en el lleure i el seu recurs per excel·lència. Es fa servir el joc com una eina educativa (Trilla i Puig 1985).

La pedagogia del projecte, nascuda amb l'escoltisme, és una metodologia que no només es segueix als caus sinó que també s'ha integrat en l'acció educativa dels esports.

Consisteix en què cada grup d'edat creï el seu projecte a partir dels seus interessos i necessitats per així treballar l'assumpció de responsabilitats, l'autogestió, l'apoderament, exercir determinades habilitats personals i socials i treballar en equip (Balcells, J.; Samper, G.,1993).

Moviments i federacions de Catalunya

Al territori català trobem diversos moviments i associacions que treballen i agrupen a diverses entitats d'educació en el lleure segons les afinitats en el mètode educatiu i en la seva ideologia.

En primer lloc, trobem tres grans moviments basats en l'escoltisme que agrupen caus de tot Catalunya.

Un d'ells és el de Minyons, Escoltes i Guies de Catalunya¹ que actualment recull a 154 caus catalans que es guien pels valors de l'escoltisme i treballen a partir de la pedagogia del projecte. L'altre són els Escoltes Catalans², que treballen amb 49 agrupaments del territori des de la laïcitat i la catalanitat i finalment, Acció Escolta de Catalunya³, que agrupa a 16 entitats i també fomenta la laïcitat i la democràcia.

En relació als esplais, trobem altres xarxes que els representen i donen suport. Una d'elles s'anomena Esplais Catalans⁴, també conegut com a ESPLAC, que acullen a 102 entitats, és un moviment laic i progressista que treballa per enfortir les entitats d'arreu de Catalunya. Un altre moviment que agrupa entitats de tot el territori català és la Fundació Catalana⁵ de l'Esplai que engloba 47 esplais.

També trobem el Moviment d'Esplais del Vallès⁶ que agrupa 23 entitats del Vallès Occidental i Oriental i treballa des de la laïcitat i l'acció educativa en l'àmbit territorial amb aquestes entitats.

En el marc del territori hi ha moviments on hi formen part entitats cristianes com el Moviment de Centres d'Esplais Cristians⁷ (MCEC) que forma part de la fundació Pere

¹ <http://www.escoltesiguies.cat/>

² <http://www.escoltes.org/>

³ <http://www.accioescolta.cat/>

⁴ <http://www.esplac.cat/>

⁵ <http://fundesplai.org/ca/>

⁶ <http://mev.cat/>

⁷ http://www.peretarres.org/wps/wcm/connect/peretarres_ca/peretarres/webs/mcecc/home

Tarrés i n'agrupa 119. I el Moviment Infantil i Juvenil d'Acció Catòlica de Catalunya i les Balears⁸ (MIJAC), agrupant a 34 entitats.

Trobem altres moviments i associacions amb un nombre menor d'entitats i amb menys pes dins del panorama del lleure a Catalunya. Aquests són: Esplais de la Garrotxa, Associació per a la coordinació de membres i entitats de lleure rurals de Catalunya, el Centre Marista d'Escoltes, Centres d'Esplais Cristians de Lleida, Federació de centres juvenils Don Bosco de Catalunya, Fundació d'esplais de Santa Maria de Núria, Grup d'Esplais Cristians de Solsona, entre d'altres.

Metodologia

Aquest article presenta els resultats i reflexions entorn a una recerca dissenyada a partir d'uns objectius així com uns instruments quantitius i qualitius (qüestionaris, les entrevistes i un grup de discussió) que provenen de diverses fonts: educadors i educadores, representants de moviments i tècniques de la regidoria de lleure (veure taula 1):

OBJECTIUS	INSTRUMENTS
1. Conèixer la percepció que tenen els monitors/es de lleure d'algunes entitats de la tasca educativa que desenvolupen.	- Grup de discussió amb monitors i monitores de diversos esplais i cau de Terrassa.
2. Observar les diferències sobre la concepció de la tasca educativa que hi ha entre diversos educadors. 2.1. Comparar la percepció que monitors/es de diversos moviments tenen sobre la tasca educativa que realitzen.	- Enquestes a monitors i monitores de diversos moviments de Catalunya.

⁸ <http://www.parroquiaclaret.com/ca/node/20>

3. Conèixer la visió de l'administració municipal i de representants de lleure de la comarca del Vallès Occidental i Oriental.	- Entrevista amb la tècnica de joventut i lleure de Terrassa. - Entrevista amb el president del Moviment d'Esplais del Vallès (MEV).

Taula 1. Relació d'objectius i instruments.

A continuació, s'expliquen els diversos instruments utilitzats. Cal conèixer les limitacions de la recerca per poder comprendre i interpretar els resultats, conclusions i reptes extrets i per a poder justificar els instruments elegits. Tot i parlar del lleure a nivell del territori català l'article es centra sobretot en el lleure a les comarques del Vallès Occidental i Oriental i a la ciutat de Terrassa.

En el cas de la visió dels educadors/es la informació extreta ens obre una visió més amplia, ja que és representa a monitors/es d'arreu de Catalunya però la clara limitació és la de la visió institucional i dels moviments, que no representa al panorama del lleure català.

Per això cal aclarir que la recerca pretén fer una aproximació a la resposta dels objectius plantejats entenent que ens calen més fonts d'informació i una recerca molt més completa per a donar-ne una resposta des d'una visió global que abasti i representi el lleure català.

Els qüestionaris

Per a conèixer la visió sobre la tasca educativa entre els educadors d'esplais i caus s'ha realitzat un qüestionari online usant el google drive. El qüestionari s'estructura en dos blocs; el primer conté preguntes per a obtenir informació essencial (nom, moviment o federació, edat), el segon conté sis preguntes amb múltiples respostes a triar i quatre preguntes obertes. Les respostes d'aquestes preguntes obertes s'ha categoritzat per poder visualitzar-les i agrupar-les per ítems.

L'objectiu era difondre el qüestionari a les persones que formen part de qualsevol esplai o cau de Catalunya i poder arribar a la majoria de moviments i federacions. Per això es va difondre a través de les xarxes socials, usant grups de facebook on hi participen monitors/es i caps de diversos esplais i caus. Per tant, els enquestats potencials eren molts, ja que va arribar a educadors i educadores de moltes entitats a través de les xarxes socials.

El nombre total de qüestionaris que s'han respost és de 113. Les edats de les persones que han respost estan compreses entre els 16 i 45 anys però amb una majoria de joves enquestats d'entre 19 i 24 anys. El 24,7% de les persones enquestades formen part de minyons, escoltes i guies de Catalunya, el 13,2% del moviment d'esplais del Vallès, el 15,9% del moviment de centres d'esplais cristians, el 14,15% d'esplais catalans, el 6,2% dels centres maristes scouts, el 7% d'escoltes catalans, el 6% de la federació catalana de l'esplai i el 12,3% restant d'altres moviments i federacions (dincat, moviment infantil i juvenil acció catòlica, fundació esplai Girona, acció escolta, Don Bosco..)

El grup de discussió

Per completar la percepció dels educadors i educadores s'ha realitzat un grup de discussió amb set persones per a obrir un debat guiat a través de vuit preguntes fetes a sis educadors de diverses entitats de lleure de la ciutat de Terrassa. Van formar part del grup membres de les següents agrupacions: l'Esplai Tabal, l'Esplai la Fera, El Cau del Torrent de les Bruixes, l'Esplai de Ca n' Aurell i l'Esplai la Fàbrica.

El grup de discussió va durar dues hores i va ser enregistrat.

Les entrevistes

Per tenir un enfocament més global de les funcions de l'educació en el lleure a casa nostra, s'ha recollit la visió institucional i també la visió des de representant d'un moviment d'esplais. Per això s'han realitzat dues entrevistes: una entrevista a la tècnica de joventut i lleure de l'Ajuntament de Terrassa i una al president del moviment d'esplais del Vallès. (MEV)

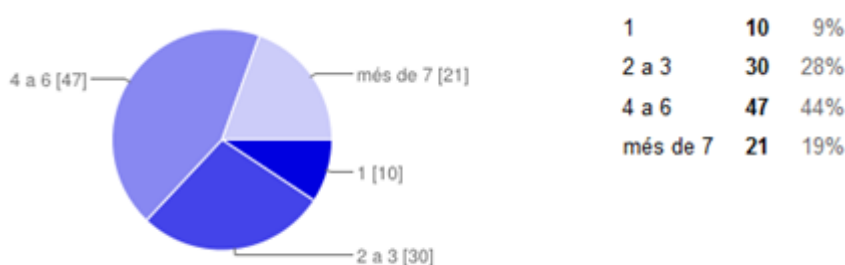
Ambdues entrevistes han estat semi estructurades i han contemplat deu preguntes obertes i de reflexió. La durada mitjana de les entrevistes ha estat d'una hora i mitja i han estat enregistrades.

Anàlisi i interpretació dels resultats

En aquest apartat és presenten i analitzen els principals resultats obtinguts per a respondre als objectius plantejats a l' inici de l'estudi, reflectits en diversos ítems que integren els resultats obtinguts dels diferents instruments aplicats.

Trajectòria com a educadors i educadores dins l'entitat

Quasi un 45% de les persones enquestades fa entre quatre i sis anys que formen part de l'equip educatiu de la seva entitat i prop d'un 30% en fa entre dos i tres (gràfic 1). Podem observar, que un tant per cent prou significatiu fa més de set anys que educa en el lleure.

Gràfic 1. Quants anys fa que ets monitor/a o cap?

També cal fixar-se en el fet que la meitat dels enquestats, havien estat participants d'una entitat d'educació en el lleure abans de ser educadors. I que una minoria dels enquestats són educadors per imposició familiar.

El president del moviment d'esplais del Vallès ens explica que un punt fort de les entitats de lleure del moviment són els equips de monitors/es, ja que estan formats per una gran majoria de persones que havien participat en l'entitat com a infants i joves, cosa que corrobora els resultats de les enquestes. Aquesta percepció també es reafirma en el grup de discussió on es creu que als esplais o caus on l'equip està format per antics infants de l'entitat, és un equip molt més conscient i que creu més en la tasca de l'educació en el lleure.

La percepció de la tasca educativa entre educadors i educadores de l'educació en el lleure

Copyleft: Berta Ferran Segura

D'acord amb aquestes dades, veiem que gran part dels equips educatius tenen una llarga trajectòria al món del lleure i això és un punt positiu alhora de treballar amb les bases de l'educació en el lleure.

Valors i actituds

Les persones enquestades responen amb una gran varietat de valors i actituds amb els quals es basa la seva entitat i el seu ideari. Els més repetits i per tant els que més es transmeten en els espais i caus dels educadors enquestats són: el pensament crític, l'empatia, la solidaritat, el respecte, la tolerància, la cooperació, la participació, la transformació social, el treball en equip, la natura i l'ecologisme, el civisme, el compromís, la inclusió, l'autonomia, la igualtat, l'altruisme i el creixement personal.

També parlen d'altres valors relacionats amb el fet de ser una entitat laica o religiosa, d'apostar per la catalanitat i el nacionalisme, de ser entitats que aposten per la diversitat i la interculturalitat i també d'altres valors com ara la llibertat, l'amistat i actituds que fan referència a una persona creativa, reflexiva i comunicativa.

Tant la tècnica com els i les participants del grup de discussió, ens expliquen que hi ha valors compartits entre totes les entitats més enllà de la seva idiosincràsia. Segons la tècnica, totes les entitats treballen per a la creació d'una ciutadania compromesa amb la seva ciutat, totes treballen per la conscienciació social, temes de gènere i medi ambient, d'inclusió i de foment de l'esperit crític. Els i les participants del grup afegeixen el respecte i cooperació com a valors bàsics i la importància de fomentar l'autonomia, l'autogestió, la transformació social i la participació, compartits també per l'entrevistat.

Podem observar que tant des de la visió institucional com de la visió dels educadors i del moviment es coincideix amb un seguit de valors que per tant entenem que són conscients i es transmeten conscientment.

Funcions de l'educació en el lleure

En relació a les funcions que tenen les entitats d'educació en el lleure, s'han categoritzat les respostes del qüestionari en tres nivells: educatiu, comunitari i social (veure taula 2).

Funció educativa	- Realitzar activitats i projectes - Formació - Tasca pedagògica de qualitat - Espai de lleure i aprenentatge - Acompanyament a l'infant i adolescent - Dinamització - Ajuda al desenvolupament integral de l'infant - Educació alternativa a la formal - Educar en models - Donar una visió global - Espai socialitzador - Divertir - Educació emocional - Educació ciutadana - Omplir l'espai educatiu - Adquisició de valors - Creixement i progrés personal - Assoliment d'objectius
Funció Comunitària	- Relacions externes - Relacions amb la família - Coordinació amb altres entitats - Espai de trobada del barri - Oferir un servei - Potenciar la xarxa d'entitats del barri i ciutat - Participació comunitària
Funció Social	- Transformació social - Conscienciació social - Motor de canvi social - Evitar exclusió social - Atendre a necessitats bàsiques

	- Espai de diàleg, reflexió i generació de debat - Pensament crític - Tasca socioeducativa - Tasca integradora - Cohesió social

Taula 2. Categorització de les funcions de l'educació en el lleure.

El responsable del MEV ens explica que, la funció principal del moviment d'esplais és agrupar-los per enfortir-los i donar visibilitat de l'educació en el lleure, per treballar la negociació amb altres institucions i per últim, per vincular les entitats entre elles per a un aprenentatge col·lectiu i per donar-se suport.

Segons els membres participants del grup de discussió, la funció de l'educació en el lleure es basa principalment amb la transformació social i amb donar eines per al desenvolupament integral dels infants i joves, aspectes reafirmats també pel president del moviment. Una de les altres principals funcions que li atribueixen és la transmissió de valors i coneixements des d'una perspectiva més vivencial que la diferència i l'enriqueix de l'educació formal i la converteix en un agent educatiu de rellevant importància.

Creuen que el fet de fer-ho a partir del joc s'aproxima molt més a la realitat i necessitat de l'infant i per això creuen que l'acció és més significativa.

"No és una casualitat que quan ens fem grans recordis més el monitor que has tingut o les anècdotes d'unes colònies de l'esplai que totes les colònies que hagis pogut fer amb l'escola. Segurament la forma d'educar és diferent i s'ha interioritzat molt més amb l'infant " (Monitor 1, grup de discussió).

En general es fa èmfasi sobretot amb les funcions socials i educatives en relació a la transformació social i a la transmissió de valors des d'una metodologia vivencial i que s'adapta a la realitat dels participants.

Una mancança i perill que s'observa a través de diferents opinions és que hi ha entitats que treballen amb una població molt concreta i opinen que el fet de treballar amb una població concreta provoca que de vegades és centrin principalment en cobrir necessitats bàsiques i a fer prevenció. Fet que, segons les fonts extretes, genera dilemes i debats sobre si es genera una tasca centrada sempre en uns valors educatius i inclusius.

Formació

La tècnica de lleure de l'Ajuntament de Terrassa expressa que la formació és una base indispensable en l'educació en el lleure i per tant cal fer-ne promoció des de les institucions. S'observen tres funcions de la formació: apoderar als educadors de les entitats i professionalitzar-los, i reconèixer i donar valor a la tasca que es du a terme des de les entitats.

La majoria de persones enquestades reben formació en relació a la seva tasca i aquesta és diversa. Quasi totes les persones que formen part de les entitats reben la formació de monitor de lleure i algunes la de director. També realitzen monogràfics centrats en temes específics relacionats amb educació. Algunes persones mencionen que un altre element formatiu bàsic i compartit amb els i les participants del grup de discussió és el traspàs intern intergeneracional propi i la creació de comissions pedagògiques internes de les entitats.

Segons el president del MEV els educadors que han viscut el lleure tota la vida entenen el concepte d'esplai amb més fermesa i ho saben transmetre. Els i les participants del grup de discussió coincideixen en el fet que falta anar una mica més enllà i establir més espais de diàleg i reflexió sobre la tasca educativa i aposten pel camí a l'auto formació.

Segons la tècnica, és "*vital donar una formació continuada per a fer un lleure educatiu de qualitat*". També creu que des de l'Ajuntament es vetlla a través de diverses beques per a què totes les persones participants d'entitats de lleure rebin la formació corresponent. Opina que s'ha de fer difusió i pedagogia del voluntariat, donar-li reconeixement i enfortir-lo i troba que una bona manera de fer-ho és des de la formació. Aposta per lluitar per a què la societat entengui que el voluntariat no vol dir no ser professional o no estar format.

El responsable del moviment opina que, la formació en relació a les titulacions de monitor/a de lleure i director/a de lleure, s'haurien d'enfocar de forma diferent i diferenciar entre qui fa la formació per ser monitor d'una entitat de lleure a qui la fa per ser monitor de casals o de menjadors escolars. Falta treballar més sobre la perspectiva de l'educació en el lleure, ja que és contaminada per el que és laboral.

Avaluació de la tasca educativa

La majoria dels enquestats sempre o quasi sempre preparen activitats en relació a uns objectius educatius. Al gràfic 7, s'observa que el 40% de les persones avaluen aquests objectius i la tasca a través de les reunions de l'equip educatiu. Quasi un 30% ho fan tant amb l'equip com amb els infants i un 22% també inclouen a les famílies en el seu sistema d'avaluació.

Gràfic 7. Com avalueu la vostra tasca i els objectius marcats?

Metodologia educativa i models pedagògics

Tant pel president del MEV com pels enquestats la tasca educativa comença amb cada persona com a referent educatiu i creuen que cal molta més coherència educativa alhora de ser referents.

Es comparteixen metodologies pròpies de l'educació en el lleure, com ara el fet de la proposta educativa basada en un eix d'animació. Es creu que hi ha molta base de treball feta des dels esplais i que hi ha una pedagogia pròpia que no s'ha teoritzat. El president del MEV posa l'exemple del treball en projectes, que fa anys que es du a terme a les entitats d'educació en el lleure i que actualment s'ha posat de moda a les escoles més lliures i innovadores i en fan propaganda com si fos una metodologia actual i exclusiva del sistema educatiu formal.

Els i les participants del grup de discussió i persones enquestades coincideixen en el fet que una de les principals metodologies de l'educació en el lleure és usar el joc i les dinàmiques com a eina educativa i com a principal recurs pedagògic. També coincideixen en el què s'educa en valors com a una de les principals tasques educatives. Es coincideix que tant al cau com a l'esplai es treballa des de la metodologia per projectes fent protagonistes i partícips als mateixos infants i joves i basant-se en el model pedagògic de l'autogestió de Karl Rogers.

També s'expressa que tot i treballar en metodologies i bases pedagògiques similars, hi ha accions i objectius que es diferencien segons el context i la població amb la qual es treballa, essent de vegades més un sistema preventiu.

La tècnica de l'ajuntament també creu que és rellevant el fet de ser una entitat que forma part d'un moviment o federació, ja que creu que aquestes tenen més base pedagògica i formativa que la resta que necessiten més suport.

Els educadors i les educadores de diversos esplais i caus de Catalunya es situen en diversos models pedagògics com ara la pedagogia alliberadora de Freire, ressaltant el fet d'educar en i per a la llibertat, d'aprendre i descobrir el món a través de l'experimentació i de l'elecció lliure de creences parlant també de Dewey alhora d'aprendre a través de la relació i la vivència. Es parla d'actituds i valors de l'escola moderna de Ferrer i Guàrdia amb principis com la coeducació, el no autoritarisme, usar el joc com a metodologia, enriquir-se de les opinions i fomentar el pensament crític i la convivència.

Altres metodologies educatives interessants d'esmentar que surten de les enquestes són: l'educació emocional, l'utilització de diversos models i referents pedagògics segons la situació i també es contemplen altres estils educatius lligats a la religiositat com ara l'estil marista o de Don Bosco.

Consciència i percepció

Els membres de les entitats i el president del moviment expressen la seva percepció sobre una falta de consciència sobre el valor de la tasca educativa del lleure entre els educadors i també entre les famílies que porten els seus fills/es a les entitats.

Es parla del fet que, fins i tot, alguns educadors fomenten la visió que tenen moltes famílies de l'educació en el lleure com un lloc per "aparcar" als infants.

Es ressalta que falta consciència de la vessant pedagògica però sobretot a aquells equips de monitors/es i caps que no ha viscut l'educació en el lleure com a infant i que, per tant, té menys interioritzat el projecte educatiu de l'entitat. També es parla del fet que si que existeixen entitats que tenen consciència i un projecte i metodologia educativa molt clars però que falta compromís.

Com a aspecte positiu, tant al grup de discussió com a l'entrevista amb el president del moviment es manifesta que les persones que formen part del món del lleure són molt més conscients i tenen una perspectiva i experiència que no es dona en cap altre espai ni amb cap altre agent i això comporta un enriquiment i creixement personal i una obertura de visions més global i crítica.

També s'expressa que vivencialment, transforma, i es concep com un espai molt positiu pel desenvolupament personal.

" Per a poder canviar el món, primer cal canviar-se a un mateix" (Monitora 2. Grup de discussió)

Conclusions i discussió

En aquest apartat es pretén remarcar les idees principals que han sorgit de la investigació i també donar una possible resposta als objectius plantejats inicialment.

La investigació intenta plasmar les visions dels propis educadors i educadores de lleure de varies entitats de Catalunya. També la impressió des d'altres àmbits més institucionals, centrats en la ciutat de Terrassa i les comarques del Vallès Occidental i Oriental, cosa que limita la globalitat de les reflexions i de les conclusions extretes.

En relació a la percepció de la tasca educativa entre els educadors i educadores veiem que en la majoria de punts es coincideix en l'aplicació de metodologies, eines i valors molt similars alhora d'intervenir des d'una vessant pedagògica. Tot i així, s'observen diferències sobretot entre entitats amb més antiguitat o menys i amb entitats laiques o religioses.

Una altra realitat que s'observa és que encara falta consciència i reconeixement de la vessant pedagògica i educativa dels espais i caus entre els mateixos equips educatius i també en l'àmbit comunitari i social. Veiem que aquesta consciència és més present en entitats on l'equip té trajectòria en el món del lleure i pertany a un moviment o federació d'entitats d'educació en el lleure.

També s'observen algunes diferències entre la visió de l'ajuntament i dels educadors i educadores, cosa que fa pensar que falta més treball en xarxa i *feedback* entre les dues institucions. Així mateix, l'administració s'adapta més lentament als canvis socials que les entitats i reconeix la importància d'adaptar-se als canvis per a poder actuar des de la realitat i donar resposta a les necessitats latents. Per tant, l'educació en el lleure ha de permetre aquesta adaptació a partir de l'adquisició de competències i actituds necessàries tot oferint vies de creació d'una nova ciutadania en el si d'una societat que va mutant molt ràpidament. (Bordes, 2012; Aranguren 2012)

Una de les principals idees que apareix i que cal treballar des de les entitats però també des dels barris, des de l'administració i a escala social és considerar l'educació en el lleure com un agent educatiu important al territori que aporta uns valors i metodologies necessàries i que treballa per a la transformació social essent els infants i joves els principals protagonistes. En la mateixa línia, Morata i Garreta (2012) entenen l'educació en el lleure com un agent educatiu que treballa la dimensió crítica de l'acció educativa.

Una altra de les conclusions que es confirma fruit d'aquesta investigació és que s'han d'evitar activitats de lleure enfocades a un col·lectiu específic o a una única funció, ja que es converteixen en espais de discriminació, selectius i només adreçat a una població determinada (Soler, 2001).

A tall de conclusió, i per sintetitzar les idees principals que han sorgit de la investigació podem observar un seguit de reptes de futur de l'educació en el lleure:

- Tenir la capacitat de connectar els moviments d'educació en el lleure amb altres moviments socials i juvenils per enfortir la xarxa de persones que lluiten per una transformació social a través d'uns valors clars i definits.

- Enfortir i consolidar el lleure com un agent socioeducatiu del territori que ha de prendre la importància que tenen els altres agents per a tenir una incidència i un reconeixement. I per tant, fer-ho des de les mateixes entitats i també des de les institucions.
- Consolidar la metodologia pròpia de l'educació en el lleure i poder-la teoritzar per tenir més pes pedagògic. Coincidint amb Soler (2001), cal més reflexió pedagògica i l'educació en el lleure ha de nodrir i configurar la pedagogia dels nous segles.
- Tenir la capacitat d'adaptació als canvis socials constants per adaptar-se a les noves necessitats que sorgeixen tant en l'àmbit social com pel que fa al col·lectiu dels infants i adolescents.
- Apostar per reconèixer el voluntariat com una base que sustenta l'educació en el lleure i evitar la professionalització i privatització de l'àmbit.
- Dignificar el lleure a través de la difusió de la tasca pedagògica i social però també des de les polítiques i la dignificació dels espais.
- Augmentar els espais de discussió i reflexió per a millorar la consciència entre els educadors i educadores de les entitats.

Referències bibliogràfiques

Aranguren, L. (2012). Voluntariat, educació i ciutadania. *Educació social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 50, pp 103-113

Armengol, C.; Capdevila, M.; Essomba, M. (2006). *Perspectives de l'educació en el lleure*. Ed. Claret. Barcelona

Balcells, J.; Samper, G. (1993), *L'escoltisme català (1911-1978)*. Ed. Barcanova. Barcelona

Bordes, V. (coord) (2012). Éducation non formelle. *Les dossiers des Sciences de l'Éducation*, num.28. Presses Universitaires du Mirall.

Camus, J. (2012). Apprendre << sur le terrain >> : l'animation en centres de loisirs. *Les dossiers des Sciences de l'Education*, 28, pp 54-71.

Coordinació catalana de colònies, casals i clubs d'esplai (1998) *Per educar en l'esplai*. Barcelona.

Cuenca, M. (2004), *Pedagogía del ocio: modelos y propuestas*. Universidad de Deusto. Bilbao.

Filella, G. (2004) *La intervenció psicopedagògica en el context no formal*. Ed. Pagèseditors. Cap (75-91).

Morata, Tx.; Garreta, F. (2012). El lleure com a dinamitzador i/o activador de comunitat/s. *Educació social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 50, pp 11-30.

Ruiz de Gauna, R. (2012). L'educació en el lleure a l'inici del segle XXI. *Educació social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 50, pp 69-79.

Soler, P (2001). *L'educació en el lleure infantil i juvenil : reptes i propostes de futur*. Oficina de Pla jove de la Diputació de Barcelona.

Trilla, J. (2012). Els discursos de l'educació en el lleure. *Educació social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 50, pp 31-45.

Ventosa, V. (1998). *Manual del monitor de tiempo libre*. (1 Ed) CCS. Castilla y León.

COMO CITAR ESTE ARTÍCULO: Ferran Segura, Berta; *La percepció de la tasca educativa entre educadors i educadores de l'educació en el lleure*; en <http://quadernsanimacio.net> ; nº 20, julio de 2014; ISSN: 1698-4404